

Konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” sanāksme

Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021. – 2027. gadam vidusposma izvērtējums un turpmākie soļi

2026.gada 25. februāris, 9:00 – 11:00,

Izglītības un zinātnes ministrijas Lielā zāle

Protokols Nr. 37

Sanāksmi vada: **Dace Melbārde**, konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” priekšsēdētāja, Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministre

Sanāksmē piedalās:

Konsultatīvās padomes dalībnieki vai deleģētie pārstāvji

Nr.	Vārds, uzvārds	Amats
1.	I. Akmentiņa-Smildziņa	Nodibinājuma “Fonds Mammām un Tētiem” vadītāja
2.	I. Alliks	Labklājības ministrijas valsts sekretārs
3.	L. Bērziņa	Biedrības “Latvijas Autisma apvienība” valdes priekšsēdētāja
4.	A. I. Druviene	Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes priekšsēdētāja vietniece
5.	N.Kleinberga	Latvijas ANO Jauniešu delegate
6.	M. Kanasta-Ieviņa	Biedrības “Centrs Marta” Jaunatnes un preventīvā darba programmu vadītāja
7.	K. Kauliņš	Biedrības „Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācija” padomes loceklis
8.	N. Kleinberga	Latvijas jauniešu delegāte Apvienoto Nāciju Organizācijā
9.	G. Kovaļevska	Bērnu aizsardzības centra vadītāja
10.	K. Kravinskis	Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas departamenta Valsts attīstības nodaļas konsultants
11.	I. Masule	Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Kultūrizglītības nodaļas eksperte
12.	M. Melnbārde	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Dabas aizsardzības departamenta Sugu un biotopu aizsardzības nodaļas vecākā eksperte
13.	B. Moļņika	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsekretāre

14.	A. Ēenaševa	Saeimas priekšsēdētājas biedre, Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas locekle
15.	S. Pujāte	Latvijas Nacionālā kultūras centra direktore
16.	L.Treimane	Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts sekretāra vietniece nozaru politikas koordinācijas un starptautiskās sadarbības jautājumos – departamenta direktore
17.	J. Vēdiščeva	Arod biedrības „Latvijas izglītības vadītāju asociācija” prezidente
18.	I. Vēse	Biedrības “Izglītības attīstības centrs” direktore
19.	L.Voroņenko	Latvijas Darba devēju konfederācijas Izglītības un nodarbinātības jomas vadītāja
20.	G. Zemture	Biedrības „Vecāki par izglītību” pārstāve

Eksperti, organizatori

1.	A.Babiča	Izglītības un zinātnes ministrijas Nozaru politikas koordinācijas un starptautiskās sadarbības departamenta Vecākā eksperte
2.	I. Dalbiņa-Sarma	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas izglītības sektora vadītāja
3.	B.Jurkevica	Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākā eksperte
4.	S. Ķirse	Dynamic University izglītības eksperte
5.	V.Kravčenko	Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākais eksperts
6.	R.Ozols	Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts sekretāra vietnieks izglītības politikas jautājumos

Darba kārtība

- Ievadvārdi**
 - Dace Melbārde, Izglītības un zinātnes ministre un konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” priekšsēdētāja;
 - Baiba Moļņika, UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsēkretāre.
- Pārskats par tendencēm izglītībā – galvenie datu vēstījumi nākošajam politikas plānošanas ietvaram**
 - Laura Treimane, Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts sekretāra vietniece nozaru politikas koordinācijas un starptautiskās sadarbības jautājumos – departamenta direktore.
- Ieskats Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021. – 2027. gadam vidusposma izvērtējumā (tiešsaistē)**
 - Sīgita Ķirse, Dynamic University izglītības eksperte.
- Diskusija
- Kopsavilkums, turpmākie soļi un noslēgums

1.

Sanāksmi atklāja izglītības un zinātnes ministre **Dace Melbārde**, uzsverot, ka noris darbs pie Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021.-2027. gadam (IAP2027) vidusposma izvērtējuma un paralēli arī pie nākamā izglītības politikas ietvara plānošanas. Novembrī un decembrī notikušas tikšanās ar galvenajām mērķgrupām visos izglītības līmeņos, kurās piedalījās vairāk nekā 650 izglītības darbinieku. Tika apspriesta spēkā esošās politikas ietekme un sasniegtie rezultāti, kā arī uzklauti izglītības procesā iesaistīto cilvēku viedokļi. Ministre akcentē, ka šo pamatnostādņu darbības laikā pasaule ir strauji mainījusies: jāņem vērā Covid-19 pandēmijas ietekme uz bērnu izglītību un mentālo veselību, ģeopolitiskā spriedze un starptautiskās kārtības izmaiņas. Tas viss ir būtiski ietekmējis gan izglītības saturu, gan pieejamos resursus. Šie faktori tiek ņemti vērā, veicot visaptverošu politikas izvērtējumu un analīzi.

Pagājušajā gadā tika prezentēts "Latvija 2050" stratēģiskais ietvars, kur galvenie atslēgas vārdi ir "izglītība" un "izglītots cilvēks". Ministre uzsver, ka tas, ko ar šiem jēdzieniem saprotam, ir jānedefinē mums pašiem. Tādēļ šogad notikuši divi vizionāru semināri, pulcējot dažādu jomu ekspertus, tostarp aizsardzības, ekonomikas un veselības nozarēs strādājošos, kuri pauda savu redzējumu par to, kas tiek sagaidīts no izglītības.

Dodot vārdu Baibai Moļņikai, UNESCO LNK ģenerālsēkretārei, ministre atzīmē ilgstošo sadarbību ar UNESCO LNK padomes darba organizēšanā un novērtē iespēju padomei regulāri iepazīties ar starptautiskiem UNESCO pētījumiem, aktuālajām tendencēm un politikas virzieniem.

Baiba Moļņika atzīmē, ka konsultatīvās padomes locekļi bija iesaistīti IAP 2027 tapšanā jau no paša sākuma: vieni no pirmajiem vērtēja dokumenta saturu, tostarp analizēja, vai tajā ietverti ANO 4. Ilgtspējīgas attīstības mērķa atslēgasvārdi – iekļaujoša, kvalitatīva un taisnīga mūžizglītība. Tas bija laiks, kad tika prezentēts arī UNESCO Izglītības nākotnes (*Futures of Education 2050*) ziņojums – stratēģisks dokuments, kas izceļ būtiskākos cilvēces un izglītības izaicinājumus – vide, tehnoloģijas, mierpilna sabiedrība, īpaši izceļoti mūžizglītības nozīmi.

Konsultatīvā padome ir strādājusi visos šajos virzienos, apskatot ilgtspējīgas attīstības, mākslīgā intelekta, izglītības tehnoloģiju u.c. tēmas, taču šajā IAP2027 vidusposma izvērtējuma kontekstā Baiba Moļņika aicina īpašu uzmanību pievērst mierpilnas sabiedrības veidošanas aspektiem, tostarp rādītājiem, kas liecina par vardarbības pieaugumu un pilsoniskās izglītības kompetenču nepietiekamu attīstību. Ievadvārdu noslēgumā Baiba Moļņika akcentēja, ka ne viss, kas ir būtisks ilgtspējīgai nākotnei, ir līdz galam izmērāms, taču tas ir skaidri pamanāms un prasa mērķtiecīgu rīcību.

Turpinājumā izglītības un zinātnes ministre dod vārdu Laurai Treimanei, Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts sekretāra vietniecei nozaru politikas koordinācijas un starptautiskās sadarbības jautājumos – departamenta direktorei.

2.

Sanāksmes turpinājumā vārds tika dots **Laurai Treimanei**, kura prezentēja datus par nozīmīgām izglītības sistēmas tendencēm un uzsvēra, ka Latvija šobrīd atrodas aktīvā izglītības politikas izvērtēšanas procesā, vērtējot ieviešanas sekmes un plānojot nākamā posma uzdevumus.

Prezentācijā (1. pielikums) tika akcentētas demogrāfiskās tendences – skolēnu skaits samazinās, un, ja šī lejupslīde turpināsies, 2030. gadā 1. klašu skolēnu skaits būs par 34% mazāks nekā 2024. gadā, bet 2040. gadā kopējais skolēnu skaits saruks par 30%, ja nenotiks būtiskas izmaiņas dzimstībā vai migrācijā, kas norāda uz objektīvu nepieciešamību optimizēt skolu tīklu. Starptautiskie pētījumi matemātikā un dabaszinātnēs rāda nelielu lejupslīdi, īpaši minoritāšu skolās, taču Latvijas skolēni kopumā sasniedz virs OECD vidējā līmeņa, lasītprasmē ap vidējo. Dabaszinātnēs vērojama stabila izaugsme no 2018. līdz 2022. gadam, tomēr augsta līmeņa snieguma īpatsvars ir neliels, un nepieciešams tiekties uz pārliecinošiem rezultātiem. Sociālā un reģionālā nevienlīdzība saglabājas – skolēni no sociāli nelabvēlīgākām vidēm atpaliek par aptuveni 70 pētījuma

punktiem matemātikā, tomēr kopumā sistēma spēj amortizēt atšķirības, savukārt reģionālās atšķirības, īpaši lauku skolās, raisa bažas. Skolu eksāmenu rezultāti rāda, ka Rīgas skolās un ģimnāzijās eksāmenu atzīmes ir augstākas nekā mazajās lauku skolās, īpaši matemātikā un dabaszinātnēs. Tika akcentēta arī skolu vide un skolēnu labbūtība – draudzīga un atbalstoša vide ir kritiski svarīga, jo katrs piektais skolēns saskaras ar emocionālām grūtībām, un Latvijā ir īpaši augsts bulinga jeb iebiedēšanas līmenis, kas apdraud izglītības kvalitāti un skolēnu garīgo veselību. Laura Treimane uzsvēra 21. gadsimta prasmi nozīmi – digitālās prasmes skolēniem ir salīdzinoši labas, tomēr trūkst augsta līmeņa kompetenču, bet pilsoniskās prasmes 8. klašu skolēniem atpaliek no vidējiem starptautiskajiem rādītājiem, un attīstības temps šajās jomās ir atšķirīgs. Pedagogi ir stratēģiska investīcija nākotnē. Diemžēl pedagogu profesija “noveco”, un tikai puse no absolventiem pēc pieciem gadiem turpina strādāt profesijā, tādēļ jaunie skolotājiem jāpievērš īpaša uzmanība. Attiecībā uz izglītības atbilstību darba tirgum prezentācijā tika minēts, ka STEM un IKT absolventiem ir labākas nodarbinātības un atalgojuma perspektīvas, savukārt sociālo zinātņu programmās pieprasījums ir mazāks. Neskatoties uz pieprasījumu dažādās profesijās jāstiprina atbilstība nodarbinātības vajadzībām un produktivitātei: šobrīd trūkst t.s. “soft skills”, tostarp sadarbības un pašorganizēšanās prasmi, tādēļ tehnisko speciālistu sagatavošanā jānodrošina pilns kompetenču klāsts.

Turpinājumā izglītības un zinātnes ministre dod vārdu Sigitai Ķirsei, Dynamic University izglītības ekspertei, kura pieslēgusies attālināti.

3.

Sigita Ķirse iepazīstināja ar Izglītības attīstības pamatnostādņu īstenošanas izvērtējuma metodoloģiju un galvenajiem secinājumiem (2.pielikums). Viņa skaidroja, ka izvērtējumā analizēti pamatnostādnēs identificētie desmit būtiskākie izaicinājumi, tostarp pedagogu ataudze, izglītības saturs, nevienlīdzība starp pilsētām un laukiem, mūžizglītība, kā arī izglītības atbilstība darba tirgum. Izvērtējums aptvēra četrus politikas mērķus, analizējot politikas rādītāju progresu, iesaistīto institūciju paveikto un īstenoto pasākumu ietekmi.

Metodoloģijā tika izmantota dokumentu analīze, intervijas, fokusgrupu diskusijas un aptaujas, kurās iesaistījās dažādas mērķgrupas, tostarp skolotāji, vecāki, studējošie, izglītības atbalsta personāls u.c. Īstenošanas progresu vērtējot, tika ņemta vērā arī ārējo faktoru ietekme. Kā būtiskākos faktorus Sigita Ķirse minēja Covid-19 pandēmiju, kum bijušas gan pozitīvas, gan negatīvas sekas – mainījušies mācīšanās paradumi un pasliktinājis sniegums, taču vienlaikus pandēmija devusi impulsu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstībai izglītībā. Otrs nozīmīgs faktors bijis Krievijas pilna mēroga iebrukums Ukrainā, kas paātrinājis vairākus politiskus lēmumus, tostarp pāreju uz mācībām valsts valodā un aizsardzības mācības ieviešanu. Trešais faktors – administratīvi teritoriālā reforma, kas daudzām pašvaldībām ļāvusi sakārtot izglītības infrastruktūru.

Progresu vērtēšanai izmantoti 20 politikas rezultatīvie rādītāji, piemērojot “luksofora principu”: zaļie rādītāji liecina par pozitīvu virzību, oranžie – par izaugsmi, kas ir lēnāka nekā plānots, savukārt sarkanie – par stagnāciju vai negatīvu tendenci. Aptuveni pusei rādītāju konstatēta atbilstoša izaugsme. Pozitīva dinamika vērojama rādītājos, kas saistīti ar izglītības saturu un atbalstu izglītojamo izaugsmei, tostarp pedagogu atlīdzības pieaugumā, bērnu īpatsvara palielinājumā pirmsskolas izglītībā, pieaugušo iesaistē izglītībā, augstskolu absolventu nodarbinātībā, kā arī izglītojamo ar speciālām vajadzībām turpmākajā izglītības turpināšanā pēc pamatzglītības.

Vienlaikus identificēti arī problemātiski rādītāji. Negatīvas tendences konstatētas skolēnu mācību rezultātos, tostarp pilsoniskās kompetences mērījumos, kā arī izglītības turpināšanā pēc pamatskolas un īpaši pēc vidusskolas – vairāk nekā 40 % jauniešu pēc vidējās izglītības neturpina mācības. Pieaug arī NEET jauniešu īpatsvars. Runāja uzsvēra, ka šie rādītāji jāvērtē plašākā kontekstā, ņemot vērā starptautiskās un Eiropas Savienības tendences, kā arī ārējā finansējuma, piemēram, struktūrfondu projektu, ietekmi, jo intensīva atbalsta periodos rādītāji var uzlaboties, bet pēc tam samazināties.

Sigita Ķirse norādīja arī uz metodoloģiskiem izaicinājumiem rādītāju interpretācijā. Daļa rādītāju tikai daļēji ļauj novērtēt mērķu sasniegšanu, jo ne visas būtiskās dimensijas ir izmērāmas. Piemēram, mērķi par augsti kvalificētiem pedagogiem tiek mērīti nodarbinātības un darba stāža rādītāji, bet nav indikatoru, kas tieši novērtētu kvalitāti vai izcilību. Turklāt daļa datu ir pieejami ar laika nobīdi, īpaši starptautisko salīdzinošo pētījumu rezultāti. Atsevišķos gadījumos laika gaitā mainīta arī mērījumu metodika, piemēram, pieaugušo digitālo pamatprasmju vai pieaugušo iesaistes izglītībā novērtēšanā. Vienlaikus dažiem rādītājiem sasniedzamās vērtības bijušas noteiktas pārāk piesardzīgi, bet citiem – pārlietu optimistiski.

Raksturojot institūciju paveikto, runātāja norādīja, ka pirmajā politikas mērķī, kas saistīts ar augsti kvalificētu pedagogu un akadēmiskā personāla nodrošināšanu, veikti būtiski pasākumi jauno pedagogu piesaistei, paplašinātas profesionālās pilnveides iespējas un uzsākta profesionālā atbalsta sistēmas ieviešana. Augstākajā izglītībā ieviests jauns doktorantūras modelis un akadēmiskās karjeras ietvars. Pedagogu noturības rādītāji uzlabojas.

Otrā mērķa ietvaros īstenoti pasākumi izglītības piedāvājuma un snieguma vērtēšanas sistēmas pilnveidei, tostarp ieviesti monitoringa darbi, īstenota pāreja uz mācībām latviešu valodā un aizsardzības mācības ieviešana. Augstākajā izglītībā īstenoti projekti augsta līmeņa digitālo prasmju attīstīšanai. Lai gan veikti būtiski ieguldījumi, profesionālajā izglītībā uzņemšanas rādītāji joprojām atpaliek no Eiropas Savienības vidējā līmeņa.

Trešā mērķa kontekstā uzsvērti ieguldījumi iekļaujošas un drošas izglītības vides veidošanā, kā arī atbalsta pasākumi NEET jauniešu iesaistei izglītībā un nodarbinātībā un pieaugušo izglītības attīstībai. Vienlaikus vardarbības rādītāji izglītības vidē Latvijā joprojām ir vieni no augstākajiem OECD valstīs.

Ceturtā mērķa ietvaros runātāja akcentēja izglītības iestāžu tīkla optimizāciju, norādot, ka šis process turpināsies. Ir optimizēts vispārējās izglītības iestāžu tīkls, notiek augstākās izglītības iestāžu un zinātnisko institūtu reorganizācija un konsolidācija, ieviesta augstākās izglītības iestāžu tipoloģija un noteiktas to stratēģiskās specializācijas. Tāpat tiek nodrošināta dalība starptautiskajos salīdzinošajos izglītības pētījumos un pētniecības programmās.

Noslēgumā Sigita Ķirse izteica vairākus priekšlikumus turpmākajam periodam. Viņa uzsvēra, ka atlikušajos divos gados būtiski saglabāt fokusu uz jau uzsāktajām reformām. Īpaša uzmanība jāpievērš pedagogu ataudzei, izglītojamo labbūtībai, NEET jauniešu iesaistei un finansēšanas modeļa ieviešanai, vienlaikus analizējot šo jomu problēmu cēloņus. Tāpat nepieciešams aktivizēt sadarbību izglītības ekosistēmā, virzoties uz elastīgāku politikas plānošanu un institucionāli nostiprinātu sadarbību.

Runātāja arī aicināja pārskatīt un precizēt vairākus politikas rādītājus, ņemot vērā gaidāmo novērtējumu pēc 2027. gada, kā arī ieviest jaunus indikatorus, piemēram, profesionālās izglītības absolventu nodarbinātības mērījumus. Attiecībā uz pārvaldības mērķi viņa norādīja, ka pašlaik pastāv tikai viens rādītājs, tādēļ būtu lietderīgi ieviest papildu indikatorus, kas ļautu pilnvērtīgāk novērtēt progresu šajā mērķī.

Gunita Kovaļevska jautāja, kas konkrēti ietilpst pilsonisko prasmju jeb pilsoniskās kompetences ietvarā, kā šīs prasmes tiek mērītas un kā tās tiek apgūtas izglītības procesā.

Atbildot uz jautājumu, **Laura Treimane** skaidroja, ka pilsoniskās kompetences novērtējums tiek veikts starptautiskajos izglītības pētījumos, kurus organizē Starptautiskā izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācija. Tika norādīts, ka Latvijā šo pētījumu Izglītības un zinātnes ministrijas uzdevumā īsteno Latvijas Universitātes Izglītības pētniecības institūts, ievērojot starptautiski noteiktu metodoloģiju. Precizēt pētījuma metodoloģiju tika aicināts Viktors Kravčenko.

Viktors Kravčenko skaidroja, ka pilsoniskās kompetences tiek vērtētas, izmantojot zināšanu testu, kurā tiek pārbaudītas skolēnu prasmes, zināšanas un izpratne par demokrātisku institūciju darbību, vēlēšanu procesu un citiem ar demokrātisku sabiedrību saistītiem jautājumiem. Papildu testam tiek izmantota arī konteksta anketa,

kurā skolēni sniedz atbildes par savu attieksmi un iesaisti dažādās pilsoniskajās aktivitātēs, tostarp dalību skolas demokrātiskajās institūcijās, piemēram, skolēnu pašpārvaldēs vai padomēs. Viņš arī norādīja, ka iepriekšējā pētījuma ciklā tika izmantots Eiropas modulis, kurā 8. klašu skolēniem tika jautāts par viņu viedokli un vērtējumu par Eiropas attīstības jautājumiem. Vajadzības gadījumā esot iespējams iepazīstināt arī ar pilnu aptaujas jautājumu kopumu.

Turpinot diskusiju, **Gunita Kovaļevska** precizēja, vai pētījumā lielāks uzsvars tiek likts uz skolēnu zināšanām vai arī uz viņu faktisko līdzdalību sabiedriskajos procesos. Viņa norādīja, ka būtiski ir nošķirt situāciju, kad jauniešiem trūkst zināšanu, no situācijas, kad viņi nezina, kā praktiski iesaistīties pilsoniskās līdzdalības aktivitātēs.

Atbildot uz šo precizējumu, **Viktors Kravčenko** uzsvēra, ka primārais vērtējums tiek veikts ar zināšanu testa palīdzību, savukārt skolēnu attieksme un iesaistes pieredze tiek apzināta konteksta anketās, kurās tiek jautāts par dalību skolas demokrātiskajos procesos. **Laura Treimane** papildināja atbildi, norādot, ka pētījuma rezultāti netiešā veidā tomēr ļauj gūt priekšstatu arī par skolēnu praktisko rīcību un līdzdalības pieredzi.

Diskusijas laikā **Baiba Moļņika** pievērsās vardarbības un bulinga tematikai izglītības vidē. Viņa norādīja, ka viens no būtiskākajiem izaicinājumiem šajā jomā ir nespēja vienoties par vienotu terminoloģiju. Baiba Moļņika puda šaubas, vai visas situācijas, kas notiek skolās, būtu korekti apzīmēt ar jēdzienu “bulings”. Viņas ieskatā daļa gadījumu drīzāk būtu raksturojami kā iebiedēšana, kas ne vienmēr pilnībā atbilst bulinga definīcijai. Šāda terminoloģiska neskaidrība, viņasprāt, rada grūtības arī mērījumu interpretācijā un var veicināt neizpratni par iegūtajiem rezultātiem. Baiba Moļņika uzsvēra, ka pašlaik trīs dažādām ministrijām šajā jautājumā pastāv atšķirīgas definīcijas, kas kavē vienotu pieeju problēmas izvērtēšanā. Tāpat Baiba Moļņika pievērsās pilsoniskās līdzdalības jautājumam. Viņa norādīja uz ciešu korelāciju starp jauniešiem, kuri iestājas pret vardarbību, un tiem, kuri aktīvi iesaistās pilsoniskajās aktivitātēs. Pēc viņas domām, šis faktors līdz šim nav pietiekami novērtēts. Viņa uzsvēra, ka pētījumos bieži uzmanība tiek pievērsta vardarbības veicējiem vai tiem, kuri no tās cieš, savukārt mazāk analizēta tiek pārējo skolēnu loma. Baiba Moļņika akcentēja, ka pilsoniskā aktivitāte neveidojas tikai no teorētiskām zināšanām, bet gan no praktiskas rīcības un iesaistes.

Diskusijā **Gundega Zemture** akcentēja izglītības kvalitātes nevienlīdzības jautājumu, īpaši pievēršot uzmanību atšķirībām starp dažādām teritorijām. Viņa interesējās, kādas konkrētas rīcības un politikas instrumenti tiek īstenoti vai plānoti, lai šo nevienlīdzību mazinātu.

Atbildot uz šo jautājumu, Dace Melbārde aicināja diskusijas dalībniekus šo aspektu paturēt prātā un pie tā atgriezties diskusijas otrajā daļā, kur paredzēta plašāka saruna par iespējamajiem risinājumiem. Vienlaikus viņa norādīja, ka pētnieki var sniegt komentārus un precizējumus, balstoties uz izvērtējumā izmantotajiem datiem un analīzi.

Savukārt **Ingus Alliks** uzdeva precizējošu jautājumu par nevienlīdzības raksturu. Viņš vaicāja, vai pareizi saprotams, ka sociāli mazāk nodrošināti skolēni noteiktos apstākļos spēj sasniegt labus mācību rezultātus, tomēr būtiskāka problēma ir teritoriālā nevienlīdzība. Proti, viņš lūdza precizēt, vai pieļāvums, ka Rīgā skolēni, pat ja viņu sociālekonomiskais stāvoklis nav augsts, spēj sasniegt līdzvērtīgus rezultātus, savukārt lauku teritorijās mācību sasniegumi mēdz būt zemāki neatkarīgi no skolēnu materiālā stāvokļa, ir korekts.

Atbildot uz jautājumu, **Laura Treimane** skaidroja, ka minētie secinājumi balstās starptautiskā skolēnu novērtēšanas pētījuma PISA datos. Viņa norādīja, ka šajā pētījumā mācību sasniegumi tiek analizēti vairākās dimensijās, tostarp sociālekonomiskajā un reģionālajā. Laura Treimane uzsvēra, ka sociālekonomiskā dimensija liecina – skolēni no sociālekonomiski mazāk labvēlīgas vides Latvijā var sasniegt labus mācību rezultātus, proti, viņu sniegums netiek automātiski negatīvi ietekmēts sociālekonomiskā stāvokļa dēļ. Tomēr vienlaikus pastāv citas būtiskas atšķirības. Viņas skatījumā izteiktākā disonanse ir vērojama starp pilsētu un novadu skolām. Īpaši

augstāki mācību sasniegumi ir Rīgas skolās un lielo pilsētu ģimnāzijās, kas kopumā uzrāda labākus rezultātus nekā daudzas skolas reģionos.

Dace Melbārde norādīja, ka līdzīga tendence vērojama arī centralizēto eksāmenu rezultātos. Viņa skaidroja, ka kopumā labāki rezultāti ir pilsētu skolās, īpaši Rīgas un citu pilsētu ģimnāzijās, lai gan pastāv arī atsevišķi izņēmumi – ir lauku skolas, kurās skolēni uzrāda ļoti labus sasniegumus. Tomēr, pēc viņas teiktā, kopējā tendence ir pietiekami izteikta. Dace Melbārde ierosināja diskusijas gaitā pievērsties jautājumam par šādas situācijas cēloņiem un iespējamiem skaidrojumiem.

Savukārt **Gunita Kovaļevska** uzdeva jautājumu par to, kā tiek iegūti dati par skolēnu sociālekonomisko situāciju, īpaši attiecībā uz bērniem no sociāli nelabvēlīgām ģimenēm; kā šie dati tiek izmantoti salīdzināšanai ar skolēnu mācību rezultātiem. Vienlaikus Gunita Kovaļevska uzsvēra, ka izglītības sistēma arvien vairāk virzās uz nediskriminējošu pieeju, kurā netiek izcelts skolēnu sociālais statuss vai citas līdzīgas pazīmes, tādēļ viņu interesēja, kā šādā kontekstā tiek nodrošināta nepieciešamā datu ieguve analīzei.

Viktors Kravčenko norādīja, ka starptautiskajos pētījumos tiek veidotas skolēnu sociālekonomiskā un kultūras statusa profils: skolēniem tiek uzdoti jautājumi par viņu mājas vidi, sadzīves priekšmetu pieejamību, grāmatu skaitu mājās u.c. Piemēram, starp grāmatu skaitu mājās un skolēnu mācību sasniegumiem pastāv izteikta saikne.

Aurēlija Ieva Druvieta aktualizēja jautājumu par digitālo kompetenču tvērumu, interesējoties, vai tas galvenokārt ietver digitālo tehnoloģiju lietošanas prasmes vai arī medijpratības aspektus, tostarp kritisko domāšanu, spēju izvērtēt informāciju un avotu uzticamību.

Laura Treimane skaidroja, ka šajā pētījumā tiek vērtētas divas galvenās komponentes – datorpratība un algoritmiskā domāšana. Viņa norādīja, ka prezentācijā atsaukusies galvenokārt uz datorpratību, taču detalizētāk vērtējums aptver konkrētas prasmes katrā no minētajām komponentēm. Vienlaikus viņa informēja, ka Latvijas skolēnu rezultāti ir augstāki datorpratībā un zemāki algoritmiskajā domāšanā, tomēr kopumā Latvija rezultātos ir virs vidējā līmeņa.

Dace Melbārde lūdza precizēt, vai pētījumā tiek vērtēta arī mākslīgā intelekta pratība.

Viktors Kravčenko paskaidroja, ka datorpratības testā bija iekļauti uzdevumi, kuros tiek vērtētas prasmes atšķirt informācijas avotu uzticamību un kritiski izvērtēt informāciju. Atbildot uz jautājumu par mākslīgo intelektu, viņš norādīja, ka 2023. gada pētījumā šāds modulis vēl nebija iekļauts, taču nākamajā 2028. gada pētījumā paredzēts ietvert arī mākslīgā intelekta izmantošanas aspektus, savukārt PISA 2029. gada ciklā plānots iekļaut arī jautājumus par mākslīgā intelekta izmantošanu. **Laura Treimane** papildināja, ka nākamais PISA pētījuma cikls 2029. gadā būs īpaši veltīts tehnoloģiju un mākslīgā intelekta izmantošanai. **Dace Melbārde** norādīja, ka diemžēl tehnoloģijas attīstās straujāk, nekā iespējams iegūt un analizēt datus par to ietekmi.

Liene Voronenko pievērsās rezultatīvo rādītāju progresa attēlojumam, izmantojot luksofora krāsas, un uzdeva jautājumu pētniekiem un Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvjiem. Viņa norādīja, ka šodienas izdales materiālā redzamās krāsas atšķiras no materiāla, kas tika izsūtīts janvāra beigās, kurā bija vairāk sarkano indikatoru. Liene Voronenko jautāja, vai ministrija ir pārvērtējusi datu aktualitāti un veikusi papildu analīzi 2025. gadā, norādot arī, ka pētnieku dati atšķiras.

Laura Treimane skaidroja, ka vidusposma izvērtējums nav mainījies un tas atbilst oriģinālajam ekspertu slēdzienam. Savukārt **Baiba Jurkeviča** informēja, ka rezultātu analīze vēl ir izstrādes stadijā. Laura Treimane papildināja, ka rīcības plāna sagatavošanas procesā dokuments tiek skatīts detalizētāk. **Liene Voronenko** izteica ieteikumu, balstoties uz to, ka dati ir no 2023. un 2024. gada, diskusijā vairāk pievērsties tieši sarkanajiem rādītājiem.

Kaspars Kauliņš, izvērtējot klātesošo ekspertu potenciālu, rosināja neturpināt diskusiju par pētījumu saturu, ar kuru iespējams iepazīties patstāvīgi, bet pāriet pie diskusijas par iespējamiem risinājumiem un turpmāko rīcību, lai diskusijai būtu pievienotā vērtība.

Dace Melbārde piekrita šim ierosinājumam, vienlaikus aicinot dalībniekus vēl uzdot precizējošus jautājumus, ja tādi ir. Diskusijas gaitā tika uzdots arī jautājums, vai PISA pētījumā ir pieejami atsevišķi rezultāti par mazākumtautību skolām. Laura Treimane norādīja, ka šo jautājumu precizēs.

4.

Uzsākot diskusijas daļu **Dace Melbārde** iezīmēja būtiskākos izskatāmos jautājumus – tendences, kurās novērojama lejupslīde un kurām būtu jāpievērš papildu uzmanība. Tika norādīts, ka samazinās skolēnu skaits ar augstiem mācību sasniegumiem, pieaug to skolēnu skaits, kuri pēc pamatskolas vai vidusskolas neturpina izglītību, novērojama pilsonisko kompetenču samazināšanās, kā arī pieaug jauniešu skaits, kuri nav iesaistīti ne izglītībā, ne nodarbinātībā (NEET). Papildus tika akcentēti arī vairāki aspekti no Lauras Treimanes prezentācijas, kas saistīti ar sociālo nevienlīdzību. Tika norādīts, ka arī Valsts kontroles ziņojumā kā būtisks aspekts ir izcelta nevienlīdzība izglītības iespējās, tomēr vairāk uzsverot nevis sociālo aspektu, bet gan izglītības satura un standarta jautājumus.

Ingus Alliks rosināja papildināt diskusijas tēmu loku ar jautājumiem par pāridarījumiem un vardarbību skolā.

Iveta Vērse akcentēja pilsoniskās līdzdalības kompetences nozīmi. Viņa norādīja, ka ar šiem jautājumiem strādā vairāk nekā 20 gadus, un pievienojās iepriekš izskanējušajam viedoklim, ka pilsoniskā kompetence vispilnīgāk izpaužas praktiskajā rīcībā. Iveta Vērse uzsvēra, ka pedagogu tālākizglītībā būtu nepieciešams lielāks uzsvars ne tikai uz zināšanu apguvi, bet arī uz metodiku, kas attīsta praktiskas līdzdalības prasmes. Daloties pieredzē, viņa informēja, ka šobrīd īsteno projektu, kurā tiek strādāts pie iekļaujošas pilsoniskās līdzdalības jautājumiem. Īpaša uzmanība tiek pievērsta tam, kā izprast to cilvēku vajadzības, kuri dažādu iemeslu dēļ nevar pilnvērtīgi iesaistīties sabiedriskajos procesos. Iveta Vērse rosināja pedagogu tālākizglītībā lielāku uzvaru likt uz praktisko daļu un uzsver praktiskas darbības nozīmi un nepieciešamību risināt konkrētas, attiecīgajai auditorijai aktuālas problēmas.

Dace Melbārde aicināja turpināt diskusiju par pilsoniskās izglītības veicināšanas jautājumiem.

Nikola Kleinberga norādīja, ka pašvaldībās strādā jaunatnes darba speciālisti, kuri ir profesionāli sagatavoti darbam ar jauniešiem. Viņa uzsvēra, ka šos speciālistus būtu lietderīgi vairāk iesaistīt arī skolās, lai konsultētu un atbalstītu skolēnus. Nikola Kleinberga puda viedokli, ka aktīva līdzdalība skolā veicina jauniešu pilsonisko aktivitāti arī turpmākajā dzīvē – skola ir pirmais solis, pēc kura jaunieši var iesaistīties nevalstiskajās organizācijās un citās sabiedriskās aktivitātēs. Viņa uzsvēra jaunatnes darbinieku nozīmi kā svarīgu atbalsta punktu skolēnu pašpārvalžu darbā.

Aurēlija Ieva Druviete, raugoties no medijpratības perspektīvas, norādīja, ka spēja radīt saturu ir būtiska pilsoniskās līdzdalības sastāvdaļa. Viņa uzsvēra nepieciešamību izglītības procesā veidot iespējas jauniešiem diskutēt, paust savu viedokli un radoši izpausties.

Laura Treimane norādīja, ka praktiskā līdzdalība un pieredze kā būtisks elements izskanējusi arī diskusijās par izglītības lomu drošības stiprināšanā. Viņa uzsvēra, ka praktiskās pieejas veiksmīgi tiek izmantotas dažādās simulācijās, kurās tiek pārbaudītas jau apgūtās zināšanas, tostarp valsts aizsardzības mācības ietvaros. Laura Treimane akcentēja nepieciešamību jauniešiem praktiski apgūt, kā iesaistīties demokrātiskajos procesos, piemēram, piedaloties vēlēšanās vai citās pilsoniskās līdzdalības aktivitātēs.

Madara Kanasta-Ieviņa, pārstāvēt ne tikai biedrību “Marta”, bet arī Bērnu aizsardzības tīklu, uzsvēra līdzdalības nozīmi. Viņa norādīja, ka līdzdalība ietver gan pilsonisko aspektu, gan arī to, ko diskusijā iepriekš akcentēja

Nikola Kleinberga – līdzdalības veicināšanu jau agrīnā posmā, sākot ar bērna viedokļa uzklaušīšanu un bērna balss sadzirdēšanu. Madara Kanasta-Ieviņa uzsvēra, ka nozīmīga loma šajā procesā ir gan jaunatnes darbiniekiem, gan pedagogiem. Viņa skaidroja, ka bērnam vispirms ir jāsaprot, kā viņš var ietekmēt notikumus savā tuvākajā vidē – klasē, skolā un ikdienas situācijās –, un tieši šī pieredze pakāpeniski veido pamatu pilsoniskajai līdzdalībai.

Dace Melbārde informēja par Izglītības un zinātnes ministrijas aktivitātēm 2026. gadā pilsoniskās līdzdalības veicināšanai. Viņa norādīja, ka ir paplašināta Skolas somas programma, papildinot to ar STEM un pilsoniskās līdzdalības aktivitātēm, tādējādi radot iespējas plašākam organizāciju lokam iesaistīties ar savām izglītojošajām programmām dažādu vecuma grupu jauniešiem. Dace Melbārde atgādināja, ka iepriekšējā gadā tika uzsāktas signālvēlēšanas, kas arvien ciešāk tiek integrētas mācību procesā. Tāpat tika atsākts Nacionālais Jaunatnes dialogs, kura mērķis ir veicināt jauniešu iesaisti lēmumu pieņemšanā un stiprināt dialogu ar politikas veidotājiem. Viņa piebilda, ka lielāka uzmanība tiek pievērsta arī skolēnu pašpārvalžu darbības stiprināšanai. Vienlaikus ministrija strādā pie jaunatnes darba profesionalizācijas, tostarp pie jaunatnes darbinieku profesionālās kapacitātes stiprināšanas un apmācību programmu izstrādes sadarbībā ar augstskolām.

Jeļena Vēdišceva no izglītības satura perspektīvas norādīja, ka jautājumi par valsts iekārtu mācību saturā lielākoties tiek aplūkoti 9. klasē, savukārt lielākā daļa ar pilsonisko līdzdalību saistīto aktivitāšu notiek vidusskolas posmā. Viņa pievērsa uzmanību arī Skolas somas programmas piedāvājumam STEM un pilsoniskās līdzdalības jomā, norādot, ka katalogā pārsvarā ir STEM aktivitātes, savukārt pilsoniskās līdzdalības aktivitāšu ir salīdzinoši mazāk. Jeļena Vēdišceva atsaucās uz prezentētajiem pētījuma rezultātiem, kuros secināts, ka aptaujātie skolēni nav būtiski iesaistīti pilsoniskās līdzdalības aktivitātēs, un skaidroja, ka tas varētu būt iemesls, kādēļ šajā jomā nav augstu rezultātu.

Dace Melbārde atbildot norādīja, ka šis jautājums tiks pārrunāts ar ministrijas jaunatnes nodaļu un ar Valsts izglītības attīstības aģentūru. Viņa vienlaikus aicināja pāriet pie nākamās diskusijas tēmas – izglītības snieguma rādītājiem, kas atspoguļojas vairākos pētījumos, īpaši pievērsties jautājumam, kāpēc samazinās skolēnu pamatprasmju rādītāji.

Liene Voronņenko norādīja, ka tas ir būtisks izaicinājums izglītības pakalpojuma kvalitātei kopumā. Viņa uzsvēra, ka kvalitātes rādītāji būtu jāvērtē arī pēc tā, cik jauniešu neturpina izglītību. Liene Voronņenko informēja, ka vairāki rādītāji kopš iepriekšējiem mērījumiem ir pasliktinājušies, un aicināja domāt par konkrētām intervencēm, kas varētu uzlabot izglītības pakalpojuma kvalitāti, padarīt to atbilstošāku jauniešu gaidām un veicināt viņu atgriešanos izglītības sistēmā. Viņa arī rosināja pārskatīt fondu līdzekļu izmantošanu un nepieciešamības gadījumā tos pārstrukturēt, negaidot vairākus gadus.

Dace Melbārde diskusijā piebilda, ka būtisks jautājums ir tas, vai šādu situāciju patiešām nosaka izglītības kvalitāte. Viņa uzsvēra, ka nepieciešams rūpīgi analizēt cēloņus, kas ietekmē šos rādītājus.

Inga Akmentiņa-Smildziņa norādīja, ka pēdējos gados vecāku vidū arvien biežāk izskan bažas par to, ka bērni pēc 9. klases neturpina mācības. Viņa skaidroja, ka viens no iemesliem ir grūtības iestāties vidusskolās un profesionālās izglītības iestādēs, tostarp nepietiekamas latviešu valodas prasmes. Kā piemēru viņa minēja situācijas, kad papildu latviešu valodas nodarbības nepieciešamas ne tikai mazākumtautību skolēniem. Kā otru būtisku faktoru Inga Akmentiņa-Smildziņa minēja jauniešu emocionālās grūtības, tostarp depresijas simptomus un motivācijas trūkumu, ar ko vecākiem bieži vien ir grūti tikt galā. Viņa uzsvēra arī vecāku iesaistes nozīmi izglītības procesā, norādot, ka tai ir cieša saikne ar mācību sasniegumiem un šis potenciāls Latvijā joprojām ir nepietiekami izmantots. Tāpat tika pievērsta uzmanība mobinga problēmai izglītības vidē – gan skolēnu savstarpējās attiecībās, gan attiecībās starp skolēniem un pedagogiem, kā arī gadījumiem, kad spriedze veidojas starp vecākiem un skolotājiem. Inga Akmentiņa-Smildziņa informēja, ka šobrīd tiek veikts pētījums par labbūtību darba vidē, tostarp par mobingu izglītības sistēmā, un tā rezultāti būs pieejami marta vidū.

Noslēgumā viņa aicināja izvērtēt arī to, kā sabiedrībā tiek interpretēti izglītības dati, norādot, ka bieži vien uzmanība tiek pievērsta atsevišķiem rādītājiem, kamēr citi būtiski aspekti paliek nepamanīti.

Gundega Zemture informēja, ka sarunās ar profesionālās izglītības iestāžu vadītājiem un darba devējiem iezīmējas nevienmērīga situācija: daļa tehnikumu saskaras ar grūtībām nokomplektēt audzēkņu skaitu, kamēr citās iestādēs visas vietas ir aizpildītas. Viņa norādīja, ka viens no būtiskiem izaicinājumiem ir latviešu valodas prasmes, kas daļai jauniešu kļūst par šķērslī izglītības turpināšanai. Gundega Zemture pievērsa uzmanību arī tam, ka jauniešiem, kuri pārtrauc profesionālās izglītības programmas, bieži vien nav iespēju iegūt dokumentus vai kvalifikācijas apliecinājumu, kas vēlāk apgrūtinā viņu iespējas darba tirgū. Viņa uzsvēra nepieciešamību radīt elastīgākas iespējas jauniešiem – piemēram, apgūt profesiju, iegūt darba pieredzi un vēlāk, nobriestot, turpināt izglītību.

Gunita Kovaļevska komentēja, ka jautājums par profesionālās izglītības lomu darba tirgus sagatavošanā ir cieši saistīts ar darba devēju gaidām. Viņa norādīja, ka dažādās Eiropas valstīs pastāv atšķirīga pieredze attiecībā uz to, cik gataviem darba tirgum jauniešiem jābūt pēc izglītības iegūšanas. Gunita Kovaļevska uzsvēra, ka nepieciešams diskutēt par to, vai izglītības sistēmai četru gadu laikā būtu jānodrošina pilnībā sagatavots profesionālis, vai arī jauniešiem būtu iespēja agrāk iesaistīties darba tirgū, piemēram, jau 16–17 gadu vecumā, paralēli turpinot attīstīt savas prasmes. Viņa akcentēja, ka būtiska nozīme ir arī darba vidē balstītai praksei, kas palīdz jauniešiem sagatavoties darba attiecībām, taču tikai prakse darbam pilnībā nesagatavo.

Liene Voronņenko norādīja, ka viena no problēmām ir nepietiekama jauniešu interese par mācīšanos darba vidē. Viņa uzsvēra, ka jauniešus pēc 9. klases ir grūti motivēt izvēlēties šādu mācību formu, ja viņiem iepriekš nav bijusi pieredze ar praktisku darbu. Liene Voronņenko akcentēja karjeras izglītības nozīmi, kas palīdzētu jauniešiem savlaicīgi iepazīt darba vidi un dažādas profesionālās iespējas.

Kaspars Kauliņš norādīja uz nepieciešamību pēc skaidrāka nacionālā redzējuma un konkrētiem mērķiem izglītības attīstībā. Viņš uzsvēra, ka nepietiek tikai deklarēt nepieciešamību pēc vairāk speciālistiem noteiktās jomās, piemēram, inženierzinātnēs, bet ir jānosaka arī konkrēti mērķi un rādītāji, kas ļautu sekot līdzi progresam. Kaspars Kauliņš ierosināja analizēt, cik skolēnu no konkrētām skolām vai izglītības posmiem izvēlas studijas inženierzinātnēs, kā arī veicināt interesi par šīm jomām ar dažādām aktivitātēm, piemēram, ekskursijām, ēnu dienām un citiem pasākumiem. Viņš arī norādīja, ka viens no izglītības kvalitātes netiešajiem rādītājiem varētu būt absolventu atalgojuma dinamika pēc izglītības iegūšanas, kas atspoguļo viņu radīto pievienoto vērtību darba tirgū. Tāpat viņš uzsvēra mākslīgā intelekta un tehnoloģiju prasmju nozīmi, īpaši akcentējot pedagogu kompetences šajā jomā.

Ina Masule norādīja, ka 2022. gadā pieņemtie grozījumi profesionālās izglītības regulējumā ieviesa moduļu pieeju, kas ļauj jauniešiem saņemt dokumentus par apgūtajām prasmēm arī tad, ja mācību process netiek pilnībā pabeigts. Viņa uzsvēra, ka tas palīdz novērst situācijas, kad jauniešis izglītības sistēmu pamet bez jebkāda apliecinājuma par iegūtajām prasmēm. Vienlaikus viņa pievērsa uzmanību metodoloģiskam jautājumam par to, kā tiek mērīts to jauniešu skaits, kuri pēc vidusskolas neturpina izglītību, norādot, ka būtu svarīgi skaidri definēt laika periodu, jo daļa jauniešu pēc vidusskolas izvēlas paņemt brīvo gadu.

Līga Bērziņa pievērsa uzmanību jaunāko pedagogu aiziešanai no darba, norādot, ka daļa no viņiem saskaras ar mobingu darba vidē un nepietiekamu atbalstu, īpaši situācijās, kad cenšas ieviest jaunas idejas. Viņa uzsvēra arī nepieciešamību stiprināt pedagogu emocionālo gatavību darbam skolā un veicināt konstruktīvu sadarbību ar vecākiem, vienlaikus aicinot neveidot vienkāršotu naratīvu par “agresīviem vecākiem”. Līga Bērziņa pievērsa uzmanību arī augstajam bulinga līmenim Latvijā, norādot, ka šo problēmu nevar skatīt atrauti no izglītības vides kopējās kultūras un pedagogu darba apstākļiem. Bulings nedrīkst tikt normalizēts arī no skolotāju puses. Viņa uzsvēra, ka veselīga darba vide pedagogiem palīdz efektīvāk risināt problēmas klasē. Tāpat viņa norādīja, ka viens no iemesliem, kādēļ jaunieši neturpina mācības, ir atbalsta pasākumu samazināšanās pēc 9. klases.

Noslēgumā Līga Bērziņa aicināja diskutēt arī par pieejām augstākajā izglītībā, kur arvien biežāk uzņemšanā tiek vērtēts ne tikai akadēmiskais sniegums, bet arī jaunieša pilsoniskā aktivitāte un ieguldījums sabiedrībā.

Kaspars Kravinskis aicināja diskusijā izvērtēt, vai identificētās problēmas galvenokārt saistītas ar politikas dizainu, ieviešanas izaicinājumiem vai ārējiem faktoriem.

5.

Dace Melbārde, rezumējot diskusiju, norādīja, ka turpmāk būtu lietderīgi organizēt padziļinātas paneldiskusijas par būtiskākajiem izglītības sistēmas izaicinājumiem. Viņa informēja par 2026. gadā plānotajām prioritātēm izglītības politikā, uzsverot mērķi nodrošināt iekļaujošu un pieejamu izglītību ikvienam bērnam. Kā būtisku uzdevumu viņa minēja “Programma skolā” ieviešanas pabeigšanu, kas palīdzētu nodrošināt vienlīdzīgākas iespējas un kvalitatīvāku pedagogu komandu komplektēšanu neatkarīgi no skolas atrašanās vietas. Tāpat 2026. gadā tiks uzsākts izglītības kvalitātes monitorings, kas ietvers padziļinātu pamatprasmju novērtējumu un pirmos sistemātiskos labbūtības mērījumus skolās. Dace Melbārde uzsvēra arī nepieciešamību kritiski izvērtēt iekļaujošās izglītības ieviešanu un stiprināt dialogu ar vecākiem, tostarp, atsaucoties aicinājumam no vecāku organizācijas– kopīgas vecāku konferences organizēšanu. Turpināsies darbs pie pedagogu profesionālā atbalsta sistēmas, karjeras izglītības attīstības un skolēnu tehnoloģiju un mākslīgā intelekta prasmju pilnveides. Kā otru būtisku prioritāti viņa minēja nākotnei gatavas izglītības sistēmas attīstību, kas spēj pielāgoties sociālajām un tehnoloģiskajām pārmaiņām, tostarp turpinot reformas augstākajā un profesionālajā izglītībā. Noslēgumā Dace Melbārde pateicās diskusijas dalībniekiem par iesaisti un informēja, ka turpmāk plānotas tematiskas tikšanās, kurās padziļināti analizēt konkrētas problēmas un iespējamus risinājumus.

Protokolēja: Ilze Dalbiņa-Sarma

Pielikumi:

1. Prezentācija “Tendences izglītībā Latvijā – ko vēsta dati?”, Laura Treimane.
2. Prezentācija “Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam vidusposma izvērtējuma rezultāti”, Sigita Ķirse.
3. Sanāksmes dalībnieku darba dokumenti (Diskusiju dokuments par IAP2027 vidusposma izvērtējumu; Tendences, dati, pierādījumi izglītībā; Pārskats par nākotnes tendencēm un signāliem).

Pieejami šeit: <https://failiem.lv/u/bnxu569waa>

Protokola papildinājums

Ingus Alliks, Labklājības ministrija

1. Kuru politikas rezultātīvo rādītāju jūs uzskatāt par visproblemātiskāko, ņemot vērā, ka tas nav sasniegts vai progress tā izpildē ir bijis minimāls? Kādi, jūsuprāt, faktori ir ietekmējuši šo situāciju, un kādi pasākumi būtu nepieciešami, lai līdz 2027. gadam sasniegtu noteikto mērķa vērtību vai vismaz ļautu pietuvoties tai? Kurš būtisks politikas rezultātīvais rādītājs ir sekmīgi sasniegts, un kādi apstākļi vai rīcības, jūsuprāt, ir veicinājuši tā izpildi?

Visproblemātiskākais rādītājs: RR 3.2 – pāridarījumi skolā

Lai arī RR 3.2 formāli atrodas „dzeltenā zonā” (neliels kritums ir vērojams), šis rādītājs jāskata ievērojami plašākā kontekstā. IZM dati liecina, ka šobrīd vairāk nekā 10 000 bērnu mācās tālmācībā, un vairāku aptauju dati rāda, ka tieši nedrošība un pāridarījumi skolas vidē ir būtisks iemesls šādi izvēlei. Tādējādi RR 3.2 nav izolēts rādītājs – tas ir tiešs priekšnosacījums arī RR 3.8 (NEET jauniešu) problēmai: skolēni, kas jūtas nedroši vai piedzīvo pāridarījumus, biežāk pamet mācības pirms laika vai norobežojas tālmācībā, un tieši no šīs grupas vēlāk veidojas NEET statistika.

RR 3.2 rādītājam ir satraucoša tendence: lai gan formāli vērojams neliels kritums, pāridarījumu izplatība joprojām ir viena no augstākajām ES un OECD un stagnē augstā līmenī.

Papildus info:

- Bāzes vērtība: 35 % skolēnu (PISA 2018) ziņo par emocionāliem, fiziskiem vai citiem pāridarījumiem skolā.
- Plānotais mērķis 2024. gadam: 27 %. Faktiski: 29,3 % (PISA 2022) – mērķis nav sasniegts.
- Mērķis 2027. gadam: 23 % un to parādīs jau 2025.gada PISA dati, kas vēl nav pieejami, bet būs 2026.gada rudenī.
- Papildus - KiVa monitoringa dati rāda, ka vairāk nekā 40 % skolēnu regulāri izjūt vardarbību skolas vidē, īpaši jaunākajās klasēs – tas apstiprina, ka problēma ir strukturāla, nevis atsevišķu skolu izņēmums.

Kāpēc šī tendence ir īpaši problemātiska (Labklājības ministrijas skatupunkts):

- Vardarbība skolā tieši saistās ar skolēnu psihoemocionālo stāvokli, depresijas un trauksmes simptomiem, paaugstinātu pašnāvības risku, kā arī ilgtermiņa uzticēšanās mazināšanos citiem un institūcijām.
- Nedrošības sajūta skolā un piedzīvotie pāridarījumi ir cieši saistīti ar mācību kavējumiem, zemāku mācību motivāciju un lielāku priekšlaicīgas mācību pamešanas risku – kas savukārt pastiprina NEET problēmu un sociālās atstumtības risku.
- Iekļaujošās izglītības kontekstā šis rādītājs ir kritisks: bērni ar speciālām vajadzībām, mentālās veselības grūtībām vai no sociāli nelabvēlīgas vides biežāk kļūst par mobinga upuriem. Tas nozīmē, ka iekļaušana ir formāla, ja netiek nodrošināta reāli droša un cieņpilna vide.

Faktori, kas ietekmē situāciju:

- COVID-19 attālinātās mācīšanās radīta sociālo prasmju regresija, kas pastiprina konfliktus un vājina skolēnu piederības sajūtu skolai.
- Pieaugošā skolēnu daudzveidība klasēs (valoda, migrācijas pieredze, speciālās vajadzības) bez proporcionāla atbalsta personāla un pedagogu sagatavotības konfliktu risināšanai.
- Sociālie un digitālie faktori – kiberbulings, kura izplatība Latvijā ir viena no augstākajām OECD valstīs, pārvietojot vardarbību ārpus klases un padarot to grūtāk pamanāmu.

No RR 3.2 izrietošais: NEET rādītājs (RR 3.8) un sekmīgākā tendence

Joprojām atvērts jautājums ir par jauniešiem, kuri nav ne izglītības sistēmā, ne darba tirgū (RR 3.8. Jauniešu (15–29 gadus vecu), kas nav iesaistīti izglītībā, nestrādā (nav nodarbinātie) vai neapgūst arodu (NEET)) – šī

situācija negatīvi ietekmē ne tikai darba tirgus situāciju, bet veicina arī sociālās atstumtības un nabadzības risku sabiedrībā kopumā, kas gan īstermiņā, gan ilgtermiņā ir papildu slogs dažādam jomām un nozarēm. Vienlaikus šis jautājums ir daudzšķautņains – gan pašu jauniešu izpratne un redzējums par savu vietu un lomu šodienā un situāciju nākotnē, gan ģimenes locekļu gatavību “uzturēt” jauniešus zināmos nenoteiktības apstākļos. Iespējams, ir jāpārdomā piedāvātās profesionālās ievirzes programmas – vai tās atbilst gan darba devēju, gan topošo darba ņēmēju pieprasījumam.

Pozitīvi vērtējama tendence, ka jaunieši ar speciālām vajadzībām turpina izglītību pēc obligātās izglītības (RP 3.9. - Bērnu un jauniešu ar speciālām vajadzībām, kas turpina izglītību pēc obligātās izglītības iegūšanas, īpatsvars). Pieaugoša darbaspēka iztrūkuma apstākļos ir būtiski izmantot Latvijā pieejamo resursu – jo izglītotāki, kompetentāki un plašākām zināšanām būs jaunieši kā nākotnes darbaspēks, jo veiksmīgāka ir darba tirgus noturība pret satricinājumiem. Šī rādītāja pozitīvo dinamiku ir veicinājis gan vecākiem pieejamās informācijas klāsts, atbalsts skolas vidē gan pedagogiem, gan izglītojamiem, arī citās nozarēs īstenotie atbalsta pasākumi (piemēram, NVA piedāvātais atbalsts jauniešiem, cilvēkiem ar invaliditāti).

2. Kādi rīcības virzieni un pasākumi, jūsuprāt, ir snieguši būtiskāko ieguldījumu IAP 2027 mērķu sasniegšanā? Kāds ir bijis jūsu pārstāvētās jomas vai organizācijas devums šo mērķu īstenošanā, un kādā veidā jūs varētu iesaistīties un sniegt atbalstu IAP mērķu īstenošanā 2026.–2027. gadā?

LM ir atvērta gan konsultācijām, gan ekspertu viedokļu apmaiņai par iekļaujošas izglītības stiprināšanu, nepieciešamo prasmju un iemaņu attīstību profesionālās izglītības iegūšanai un sinerģijas veidošanu starp izglītību un darba tirgus iespējām.

LM ir ieinteresēta turpināt starpsektoru sadarbību, lai:

- saskaņotu vardarbības prevences algoritmus skolās ar sociālās jomas rīcību,
- stiprinātu reģionālās multiprofesionālās komandas bērnu ar speciālām vajadzībām atbalstam,
- kopīgi attīstītu atbalsta pasākumus NEET jauniešiem, t.sk. psihosociālo atbalstu, karjeras konsultācijas un elastīgus izglītības ceļus.

3. Ņemot vērā, ka ir uzsākta izglītības politikas plānošanas dokumentu izstrāde nākamajam plānošanas periodam, kādas, jūsuprāt, būtu efektīvākās līdzdalības formas un mehānismi, lai nodrošinātu visu ieinteresēto pušu, tostarp jūsu pārstāvētās organizācijas, jēgpilnu iesaisti izglītības politikas veidošanas procesā?

Kā vērtīgs instruments ir mērķu kartēšana. Liela loma ir vecāku iesaistei pasākumu plānošana, tāpat arī darba devēju viedokļu apzināšana, lai sekmētu darba tirgum kvalificētu jauniešu sagatavošanu dažādās izglītības pakāpēs. Jāveicina sadarbība ar citu nozaru institūcijām, kā, piemēram, Nodarbinātības valsts aģentūra, Sociālās integrācijas valsts aģentūra.

Lai veicinātu interesi par mācību turpināšanu, jārada pozitīvais piemērs par iespējam apgūt augstāko izglītību jau pamatzglītības posmā - jauniešos domas formēšana par izglītības lomu un nozīmi turpmākajā dzīvē jāieliek jau savlaicīgi.

Bērni /jaunieši ar speciālajām vajadzībām ir ļoti nozīmīgs aspekts – tā ir sabiedrības daļa, kura pēc izglītības iestādes pabeigšanas mākslīgi nekur “neuzsūksies” – jo spēcīgāka bāze tiks iedota obligātās izglītības posmā, jo veiksmīgāka būs šo jauniešu integrācija sabiedrībā turpmāk. Tādēļ jauniešu ar speciālām vajadzībām izglītības kvalitāte ir cieši saistāma ar pieejamo cilvēkresursu pietiekamību skolās (pedagoģiskais/nepedagoģiskais), pedagogu zināšanām par bērniem/jauniešiem ar speciālām vajadzībām, izglītības iestādes piekļūstamību – gan fiziskās, gan mācību materiālu, vecāku zināšanas un gatavība savus bērnus integrēt skolās un nodrošināt sistemātisku izglītības apguvi dažādos izglītības līmeņos.

2.

Gundega Zemture, biedrība “Vecāki par izglītību”

Akcenti IAP izvērtējuma tālākajam pielietojumam no biedrības Vecāki par izglītību skatu punkta

1. Mācību programmas un materiāli, kas tiek izvietoti tādos resursos kā mape.gov.lv, būtu jābūt pieejamiem bez maksas vai citiem šķēršļiem ne tikai profesionāļiem, bet arī vecākiem, studentiem utt..
2. Skolotāju sagatavošana – budžeta vietas un citi bonusi jauno skolotāju piesaistīšanai, profesijas prestižs un atbalsts. Piemēram Nacionālā veselību veicinošo skolu tīkla skolām ļoti pieprasītas ir programmas pret izdegšanu darbā
3. Iekļaujošā izglītība – skolotāju un atbalsta personāla resursi, tajā skaitā profesionālā sagatavotība. Ņemot vērā bērnu skaita samazināšanos, būtu noderīgi atvieglot pieejamību atbalsta personālam, palielinot to skaitu pret skolēnu skaitu skolā.
4. Latviešu valoda vienotās skolas kontekstā – veidot īstermiņa risinājumus latviešu valodas prasmju veicināšanai pārejas posmā, kā arī papildus atbalstu skolēniem, kas mācās skolās, kur dominējošā vide nav valsts valodā.
5. Monitorēt un sniegt atbalstu mācīšanās motivācijai, sociālo prasmju attīstībai pozitīvu mācīšanās paradumu attīstībai, kur joprojām varētu būt attālināto mācību ietekme
6. Būtu nozīmīgi izvērtēt skolu tīklu valsts mērogā, pārliedzinoties, vai skolas nosedz valsts iedzīvotāju vajadzības, vai ir kļuvušas par kopienas un apkaimes centriem, kā veidojas skolu ekosistēma, vai pašvaldības sadarbojas efektīvāka skolu tīkla nodrošināšanai.
7. Krasi atšķirīga izglītības kvalitāte dažādās skolās, kur saduras izglītības iestādes autonomija ar programmu variācijām (ietekmē arī iespēju mainīt mācību iestādi, piemēram, mainot dzīves vietu) un kvalitatīvas izglītības vajadzība, kas rada lieku spriedzi sabiedrībā.
8. Profesionālās izglītības prestižs, kur daļā programmu nav iespējams nokompletēt grupas ar pietiekami lielu audzēkņu skaitu, kā arī ierobežotas iespējas iegūt tikai profesionālā izglītību pēc pamatizglītības

Jomas, kas biedrībai ir bijušas īpaši tuvas:

- Iekļaujošā izglītība un vardarbības izskaušana skolās – vairāki projekti skolotāju un vecāku izglītošanai;
- Kvalitatīva un pieejama ēdināšana izglītības iestādēs;
- Sadarbība izglītības ekosistēmas izstrādei Rīgas pilsētā;
- Līdzdalība nacionālā veselību veicinošo skolu tīkla izveidē un attīstībā, īpaši akcentējot vardarbības profilaksi un skolotāju darbaspēju un psiholoģiskā komforta uzturēšanu izglītības iestādēs.

Iespējamās sadarbības formas

Mūsaprāt, racionāli ir veidot darba grupas atsevišķu jautājumu apspriešanai, kas ļauj ātri izkristalizēt priekšlikumu, ja sabiedrībā par konkrēto jautājumu ir pretrunīgi viedokļi.

Par speciālistu sagatavotiem priekšlikumiem piedāvājam sniegt analīzi un viedokli rakstiski saprātīgos termiņos.

Būtu labi, ja tiktu cienīts arī sociālo partneru laiks, darba grupas izsludinot savlaicīgi (nevis dienu vai divas pirms kā dažkārt gadās) un dodot pietiekamu laiku iepazīties, apdomāt un noformulēt atzinumu par dokumenta projektu saprātīgos termiņos.

Konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" ieteikumu kopsavilkums

1. Drošas un labbūtību veicinošas skolas vides nodrošināšana

Padome uzsver nepieciešamību sistemātiski risināt vardarbības un pāridarījumu problēmu skolās, jo tā būtiski ietekmē mācību motivāciju, skolēnu mentālo veselību un priekšlaicīgas izglītības pamešanas risku.

Ieteikumi:

- izstrādāt vienotu vardarbības un bulinga definīciju un rīcības algoritmus starp izglītības, labklājības un veselības nozari;
- stiprināt vardarbības prevencijas programmas skolās, īpaši jaunākajās klasēs;
- paplašināt atbalsta personāla pieejamību (psihologi, sociālie pedagogi, jaunatnes darbinieki);
- attīstīt kiberbulinga prevencijas mehānismus;
- regulāri monitorēt skolēnu labbūtību un skolas klimatu.

Padome uzsver, ka droša vide ir priekšnoteikums iekļaujošai izglītībai un sekmīgai mācīšanās procesam.

2. Pilsoniskās kompetences un līdzdalības stiprināšana

Diskusijā tika secināts, ka pilsoniskās kompetences Latvijā attīstās nepietiekami un bieži tiek reducētas uz teorētiskām zināšanām.

Ieteikumi:

- stiprināt praktisko pilsoniskās līdzdalības dimensiju izglītības procesā;
- attīstīt skolēnu pašpārvaldes kā reālu līdzdalības instrumentu;
- integrēt demokrātijas prasmju apguvi caur simulācijām, projektiem un sabiedriskām aktivitātēm;
- plašāk iesaistīt jaunatnes darbiniekus skolās;
- veicināt skolēnu spēju paust viedokli, diskutēt un radīt saturu (t.sk. medijpratībā).

3. Izglītības kvalitātes un reģionālās nevienlīdzības mazināšana

Padome uzsver būtisku kvalitātes plaisu starp pilsētu un reģionu skolām.

Ieteikumi:

- attīstīt mehānismus, kas nodrošina līdzvērtīgu izglītības kvalitāti neatkarīgi no skolas atrašanās vietas;
- turpināt skolu tīkla optimizāciju, vienlaikus saglabājot pieejamību reģionos;
- stiprināt pedagogu komandas komplektēšanu mazākās skolās;
- attīstīt skolas kā vietējās kopienas centrus;
- analizēt un samazināt reģionālās atšķirības mācību sasniegumos.

4. Pedagogu ataudze un profesionālais atbalsts

Pedagogu novecošana un profesijas pamešana ir viens no kritiskajiem sistēmas riskiem.

Ieteikumi:

- palielināt budžeta vietas pedagogu sagatavošanā;
- stiprināt jauno pedagogu profesionālā atbalsta sistēmu;
- veidot drošu un atbalstošu darba vidi skolās;
- attīstīt pedagogu profesionālās pilnveides programmas, īpaši:
 - digitālajās kompetencēs,
 - mākslīgā intelekta izmantošanā,
 - konfliktu un klases vadības prasmēs.

5. Iekļaujošās izglītības kvalitātes uzlabošana

Padome uzsver, ka iekļaujoša izglītība prasa būtiski lielākus cilvēkresursus un profesionālo sagatavotību.

Ieteikumi:

- palielināt atbalsta personāla pieejamību skolās;
- stiprināt pedagogu kompetenci darbā ar bērniem ar speciālām vajadzībām;
- attīstīt reģionālās multiprofesionālās komandas;
- uzlabot izglītības iestāžu piekļūstamību (fizisko un mācību materiālu);

- stiprināt sadarbību ar vecākiem.

6. Elastīgāki izglītības ceļi un NEET jauniešu skaita samazināšana

Padome norāda uz pieaugošo jauniešu skaitu, kas neturpina izglītību vai neiesaistās darba tirgū.

Ieteikumi:

- attīstīt elastīgus izglītības ceļus, kas ļauj apvienot mācības ar darbu;
- nodrošināt iespēju saņemt kvalifikācijas apliecinājumus arī par daļēji apgūtām prasmēm;
- stiprināt karjeras izglītību jau pamatskolā;
- attīstīt psihosociālo atbalstu jauniešiem;
- paplašināt sadarbību ar darba devējiem.

7. Profesionālās izglītības pievilcības un kvalitātes paaugstināšana

Profesionālās izglītības sektorā joprojām ir nepietiekams studentu skaits un nepilnīga atbilstība darba tirgus vajadzībām.

Ieteikumi:

- paaugstināt profesionālās izglītības prestižu;
- attīstīt darba vidē balstītu mācīšanos;
- veicināt agrāku jauniešu kontaktu ar darba vidi;
- analizēt profesionālo programmu atbilstību darba tirgum.

8. Izglītības satura attīstība nākotnes prasmēm

Diskusijā uzsverta nepieciešamība stiprināt kompetences, kas nepieciešamas nākotnes sabiedrībā.

Ieteikumi:

- attīstīt augsta līmeņa digitālās un tehnoloģiju prasmes;
- integrēt mākslīgā intelekta lietojumu izglītībā;
- attīstīt sadarbības, pašvadības un kritiskās domāšanas prasmes.

9. Izglītības politikas datu un monitoringa pilnveide

Padome norāda, ka daļa politikas rādītāju nepietiekami atspoguļo izglītības kvalitāti.

Ieteikumi:

- pilnveidot politikas indikatorus;
- ieviest papildu rādītājus izglītības pārvaldības novērtēšanai;
- attīstīt regulāru izglītības kvalitātes monitoringu;
- izmantot absolventu nodarbinātības un ienākumu datus kā kvalitātes indikatorus.

10. Plašāka izglītības ekosistēmas iesaiste politikas veidošanā

Padome uzsver starpsektoru sadarbības nozīmi.

Ieteikumi:

- veidot tematiskas darba grupas politikas jautājumu risināšanai;
- savlaicīgi iesaistīt sociālos partnerus politikas plānošanā;
- stiprināt sadarbību ar:
 - pašvaldībām,
 - vecāku organizācijām,
 - darba devējiem,
 - sociālās jomas institūcijām.